

Emir Prcanović

Analiza stanja

u oblasti **osnivanja privrednih društava**
i status stranaca koji se javljaju kao osnivači,
s fokusom na državljane Ruske Federacije

Analiza stanja

u oblasti osnivanja privrednih društava i status
stranaca koji se javljaju kao osnivači, s fokusom na
državljanke Ruske Federacije

Emir Prcanović

Direktor organizacije Vaša prava

Autor:

Emir Prcanović

Urednik:

Semir Mujkić

Voditeljica projekta:

Aida Mahmutović

Lektura:

Nadira Korić

Design i DTP:

Jasmin Leventa

Izdavač:

BIRN BiH Detektor

Za izdavača:

Denis Džidić

Sadržaj

1.	Uvod	7
2.	Ruske investicije u Bosni i Hercegovini (prije invazije na Ukrajinu)	9
3.	Registracija poslovnog subjekta u BiH; stranci investitori; stranci kao vlasnici poslovnih subjekata	13
4.	Stranci s odobrenim boravkom u BiH, rad s radnom dozvolom ili bez radne dozvole kao osnivača privrednih društava	17
5.	Sprečavanje pranja novca i kontrola finansijskih tokova	21
6.	Zaključak	25

1.

Uvod

Ruska Federacija je u februaru 2022. godine započela invaziju na Ukrajinu. Nakon ovoga je uslijedio je odgovor, posebice zemalja EU, Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država, u vidu ekonomskih sankcija prema Ruskoj Federaciji, koje se ogledaju u mjerama finansijskog, privrednog, tehnološkog, industrijskog i drugog karaktera, s ciljem dugoročnog destabiliziranja ruskog privrednog i finansijskog potencijala, te da oslabi ratne napore usmjerene na finansiranje rata i agresije na Ukrajinu.

EU zajednička vanjska i sigurnosna politika (CFSP-ZVSP) postaje sve važnija u procesu proširenja na Zapadni Balkan i Tursku. EU očekuje se da se zemlje kandidati i potencijalni kandidati u potpunosti usklađeni sa *acquis-em* prije pristupanja EU. Od zemalja koje apliciraju za članstvo u EU se traži da se usklade sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom ili uslovima iz njihovih Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), ili u Okvirima za pregovore, ako je jedan usvojen. Za zemlje koje već pregovaraju o pristupanju EU (Crna Gora, Srbija i Turska) formalno se zahtijeva da se progresivno usklađuju s politikom EU.

Važno je da paket alata i mjera EU uključuje različite sankcije, poznate i kao restriktivne mjere. Albanija, Crna Gora i Sjeverna Makedonija imaju potpunu usklađenost, što je u značajnoj mjeri pokazatelj njihove posvećenosti evropskim integracijama i zajedničke geopolitičke vizije.

Međutim, ruska revizionistička agenda i ničim izazvan rat u Ukrajini predstavljaju strateški izazov za EU i njene partnere u Jugoistočnoj Evropi. Ono što je primjetno jeste da neke zemlje, posebno Srbija i Turska, oklijevaju da se pridruže i implementiraju restriktivne mjere.

Činjenica da se neke zemlje Zapadnog Balkana nisu uskladile sa sankcijama EU prema Rusiji je dio većeg problema – rastućeg značaja i uticaja Rusije u regionu, posebno u Srbiji i Bosni i Hercegovini, i njenih napora da utiče na političko raspoloženje i ravnotežu u regionu¹.

1 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/639327/EXPO_IDA\(2022\)639327_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/639327/EXPO_IDA(2022)639327_EN.pdf)

Iako ima obaveze prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, Bosna i Hercegovina nije uskladila svoju vanjsku politiku sa zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU, posebno prema Rusiji.

Suočeni sa sankcijama i nemogućnosti nastavka poslovanja sa svojim partnerima, posebno na zapadu, mnogi ruski državljani pokušavaju da "iznesu kapital" u sigurnije poslovno okruženje koje im omogućava nastavak poslovanja i ekonomskih aktivnosti. Bosna i Hercegovina se, u odsustvu mjera iz zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU, pokazala kao pogodno mjesto u kojem, i nakon sankcija, ruski državljani – bez ikakvih prethodnih provjera – nesmetano dolaze i nastoje ulagati kapital.

Nakon invazije na Ukrajinu, uočeno je da se Bosna i Hercegovina našla na mapi potencijalnih ruskih ulagača, osnivača privrednih društava.

BIRN BiH / Detektor je uradio istraživanje u vezi s pitanjem ruskih državljana koji se javljaju kao osnivači firmi u Bosni i Hercegovini, u vrijeme kada se ovaj fenomen, kao masovna pojava nakon uvođenja sankcija Rusiji, odnosno nakon agresije na Ukrajinu, uočava kao trend u zemljama Zapadnog Balkana. U istraživanju koje je uradio BIRN BiH vidljivo je da ne postoje nikakve mjere koje bi omogućile provjeru osoba, vlasnika kapitala i njihove investicije u Bosni i Hercegovini, makar se radilo o licima koja su bliska državnom aparatu i režimu Rusije, te se kao takva potencijalno nalaze ili se mogu dovesti u vezu sa onim osobama koje podliježu sankcijama.

Ujedno, istraživanje je postavilo pitanja koja se tiču kontrole finansijskih tokova, mogućeg pranja novca, zakonitog poslovanja i obavljanja djelatnosti, te efikasne poreske i inspeksijske kontrole i nadzora privrednih subjekata koje registruju stranci, kao i imigracijske kontrole boravka i statusa stranaca.

Više o BIRN istraživanju na: <https://detektor.ba/2023/03/15/saradnik-putinovog-oligarha-otvorio-firmu-u-sarajevu-dok-mu-ukrajina-trazi-sankcije/>

i <https://detektor.ba/2023/03/17/detektor-magazin-zasto-rusi-registruju-firme-u-sarajevu-u-toku-invazije-na-ukrajinu/>

Ovaj policy dokument ima za cilj dati pregled zakonskih rješenja u BiH koja se tiču registracije privrednih subjekata od stranaca, uslova za registraciju, posredovanja u poslovima za otvaranje privrednih subjekata, kao i regulisanja pitanja boravka stranaca koji osnivaju privredna društva. Pored ovoga, u dokumentu će se obraditi i neke činjenice koje ukazuju na potrebu nadzora poslovanja od strane nadležnih inspekcija, kao i one koje se odnose na boravišni (imigracijski) status stranaca (ruskih državljana) koji su vlasnici/osnivači privrednih društava, te mjere koje su uvele (neke) poslovne banke u Bosni i Hercegovini u radu s ruskim državljanima.

2.

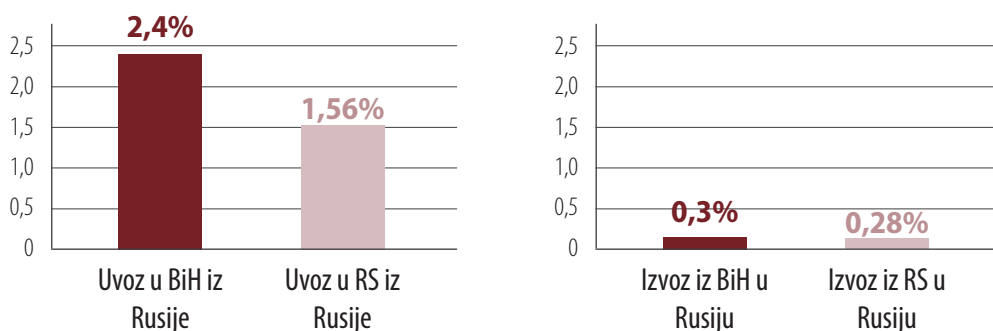
Ruske investicije u Bosni i Hercegovini (prije invazije na Ukrajinu)

Ruske ekonomske poluge i njihovi mehanizmi nad Bosnom i Hercegovinom su imali relativno ograničen ekonomski uticaj, sa izuzetkom Republike Srpske čije su vlasti godinama dozvoljavale da Rusija značajno ulaže u prerađu nafte, energetski sektor, rudarstvo i finansijski sektor.

U prvih sedam mjeseci 2022. godine, vanjskotrgovinski bilans Rusije i Bosne i Hercegovine je činio oko 2,4 posto bosanskohercegovačkog uvoza i 0,3 posto izvoza. U Republici Srpskoj brojke su još manje – Rusija čini 0,28 posto ukupnog izvoza Republike Srpske i 1,56 posto njenog uvoza.

UDIO RAZMJENE IZMEĐU BOSNE I HERCEGOVINE I RUSIJE U UKUPNOM VANJSKOTRGOVINSKOM BILANSU

(prvih sedam mjeseci 2022. godine)

74,0%

Izvoz iz BiH u EU u
ukupnom izvozu

69,9%

Izvoz iz RS u EU u
ukupnom izvozu

UDIO IZVOZA IZ BOSNE I HERCEGOVINE I RS U EU U UKUPNOM IZVOZU

(prvih sedam mjeseci 2022. godine)

U istom vremenskom periodu, EU je činila oko 74 posto bh. izvoza i 69,9 posto izvoza Republike Srpske u EU. Slično tome, Rusija obezbjeđuje samo 1,5 posto stranih direktnih investicija u Republici Srpskoj, u poređenju sa 55 posto zemalja članica EU. Za Bosnu i Hercegovinu u cjelini, direktna strana ulaganja iz Rusije čine četiri posto ukupnih direktnih stranih ulaganja. Prije invazije na Ukrajinu 2022. godine, ruska ekonomska aktivnost u Bosni i Hercegovini bila je koncentrisana u finansijskom i energetsom sektoru².

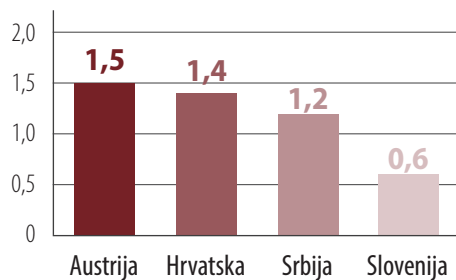
EU i zapadne sankcije su, početkom agresije na Ukrajinu, prinudile ruske banke da se povuku iz Bosne Hercegovine, kada su dvije domaće banke preuzele lokalnu filijalu Sberbanke, nakon što je doživjela krizu likvidnosti.

Prema stanju stranih direktnih investicija u Bosni i Hercegovini, po zemljama najveće učešće i dalje imaju Austrija (1,5 milijardi EUR), Hrvatska (1,4 milijarde EUR), Srbija (1,2 milijarde EUR) i Slovenija (0,6 miliona EUR). Evropske zemlje su i dalje najvažniji investitori u Bosni i Hercegovini. Ulaganja iz zemalja EU-27 iznosila su 63 posto ukupnih stranih direktnih investicija u Bosni i Hercegovini.

2 <https://ecfr.eu/publication/the-past-and-the-furious-how-russias-revisionism-threatens-bosnia/>

DIREKTNE STRANE INVESTICIJE U BOSNU I HERCEGOVINU

(milijarde EUR)

↑ 32,0%

Povećanje direktnih stranih
investicija u 2021. godini

Od ukupnih stranih direktnih investicija, 36 posto je uloženo u proizvodnju (primarna, industrijska i proizvodnja električne energije), zatim u bankarski sektor sa 23 posto, trgovinu 13 i telekomunikacije 12 posto.

Prema zvaničnim podacima Centralne banke Bosne i Hercegovine, direktna strana ulaganja u 2021. godini iznosila su 497 miliona eura (ili 971 milion KM).

Povećanje stranih direktnih investicija od 32 posto u 2021. godini i najveći iznos od 2009., pozitivan je pokazatelj. Prema podacima Centralne banke BiH, "prilivi investicija mogu se smatrati ohrabrujućim jer su veći za 250 miliona u odnosu na 2020. godinu. Trend rasta reinvestirane zarade postojećih kompanija sa stranim ulaganjima iz 2020. godine nastavljen je i u 2021. godini. Međutim, reinvestirana dobit je imala manje učešće (54 posto) u ukupnim tokovima jer je zabilježen značajan porast ulaganja u obliku vlasničkih udjela, dok je ostali kapital istovremeno smanjen".

Glavni investitori u BiH u 2021. godini bili su: Švicarska (107,8 miliona eura), Turska (75,2 miliona eura i Velika Britanija (64,5 miliona eura).

Značajna povećanja kapitala zabilježile su i sljedeće zemlje: Austrija (49,1), Hrvatska (41,9), Srbija (40,6), Njemačka (39,3 miliona eura), Slovenija (36,2) i Italija (30,0 miliona eura).

Prema podacima Centralne banke Bosne i Hercegovine, po djelatnostima, najviše investicija je realizirano u oblasti trgovine na malo – u iznosu od 88,4 miliona eura, zatim u oblasti proizvodnje gotovih metalnih proizvoda 58,4 miliona eura i oblasti proizvodnje osnovnih metala 52,5 miliona eura. Značajna povećanja kapitala zabilježena su i za: snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (42,3), trgovinu na veliko (39,9) i proizvodnju papira i proizvoda od papira (32,9 miliona eura)³.

3 Izvor Bulletin-Bilten FIPA – Agencija za promociju stranih investicija Bosne i Hercegovine, mart 2023

3.

Registracija poslovnog subjekta u BiH; stranci investitori; stranci kao vlasnici poslovnih subjekata

Zakon o politici direktnih stranih ulaganja u BiH je još 1998. godine otvorio mogućnost i dao prostor strancima da se pojave u ulozi ulagača-investitora u privredu Bosne i Hercegovine. Zakon je predvidio da strani ulagač ima pravo investirati, reinvestirati dobit iz takvih ulaganja u bilo koji, i sve sektore privrede Bosne i Hercegovine, i to u istom obliku i pod istim uslovima definisanim za rezidente Bosne i Hercegovine i važećim zakonima i propisima Bosne i Hercegovine i entiteta.

Nadalje, u skladu s odredbama ovoga te drugih zakona i sporazuma Bosne i Hercegovine i sa zakonima entiteta, strani ulagači imaju ista prava i obaveze kao i rezidenti Bosne i Hercegovine. Zakonom je propisano da Bosna i Hercegovina i entiteti neće vršiti diskriminaciju stranih ulagača u bilo kom obliku, uključujući, ali ne i ograničavajući se na njihovo državljanstvo, sjedište odnosno boravište, religiju ili državu porijekla. investicije.

U vezi s porezima, zakon je propisao da se oporezivanje stranih ulagača i direktnih stranih ulaganja obavlja u skladu s poreskim zakonodavstvom entiteta.

Pravi zamah u stranim investicijama, i strancima koji se javljaju kao osnivači privrednih subjekata u Bosni i Hercegovini, počinje tek nakon 2000. godine, donošenjem drugih propisa koji regulišu pitanje boravka stranaca (zakoni o boravku i kretanju stranaca i azilu), pitanje rada (entitetski zakoni o zapošljavanju stranaca), osnivanja privrednih subjekata od stranaca i vlasništvo stranaca u privrednim subjektima (entitetski zakoni o privrednim društvima, registraciji privrednih subjekata i dr.).

Svako može registrovati poslovni subjekt s ciljem obavljanja određene, zakonom dozvoljene, poslovne djelatnosti u BiH. Ključni propis koji reguliše rad privrednih društava – poslovnih subjekata su entitetski zakoni i Zakon Brčko distrikta BiH o privrednim društvima i zakoni o registraciji poslovnih subjekata.

Prema Zakonu (Federacija BiH), obaveza je, prema načelima upisa, u sudski registar unijeti odgovarajuće podatke za pravno lice koje se osniva. Ti opći podaci o poslovnim subjektima koje nadležni registarski sud upisuje, odnosno unosi u glavnu knjigu registra su firma i sjedište, odnosno ime, prezime i prebivalište (svih) osnivača/vlasnika subjekta upisa, predmet upisa, vrijeme kada je predata prijava za upis u registar, firma i sjedište subjekta upisa, kao i skraćena oznaka firme subjekta upisa, statistički klasifikacioni broj i porezni identifikacijski broj, oblik subjekta upisa, te naziv, broj i datum akta o osnivanju subjekta upisa, ime, prezime i položaj ovlaštenog predstavnika/zastupnika subjekta upisa, koji je obim ovlaštenja ovlaštenog predstavnika/zastupnika subjekta upisa, visina ugovorenog (upisanog) osnovnog kapitala, te druge podatke, shodno Zakonu⁴.

U Federaciji BiH, Zakon o privrednim društvima jasno propisuje osnivanje, poslovanje, upravljanje i prestanak privrednih društava, oblike društava i sticanje pravne sposobnosti, te definiše privredno društvo kao pravno lice koje samostalno obavlja djelatnost proizvodnje i prodaje proizvoda i pružanja usluga na tržištu zbog sticanja dobiti. Pored toga, jasno Zakon određuje ko može osnovati društvo, te propisuje da **društvo mogu osnovati i domaća i strana fizička i pravna lica**, ako Zakonom nije drugačije određeno.

Identično, Zakon o privrednim društvima RS-a propisuje da privredno društvo počinje obavljati svoju djelatnost nakon upisa u registar društava.

U postupku upisa u registar društava podnosi se izjava o ispunjenosti uslova za obavljanje djelatnosti. Ovu izjavu nadležni registarski sud po službenoj dužnosti dostavlja nadležnim organima i obavještava ih o izvršenom upisu u registar društava. Ispunjenost uslova, po izjavi o ispunjenosti istih za obavljanje djelatnosti, provjeravaju nadležni inspekcijski organi u postupku redovnog inspekcijskog nadzora. Ako se radi o nekoj od djelatnosti (namjenska industrija, proizvodnja vojne opreme i naoružanja i sl.) za koje je zakonom utvrđeno da se mogu obavljati samo na osnovu saglasnosti, dozvole ili drugog akta nadležnog organa, mogu se obavljati tek nakon dobijanja dozvole, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa.

Prema Zakonu o privrednim društvima RS-a, koji sadrži precizniju odredbu u odnosu na identičan propis u Federaciji BiH u pogledu djelatnosti privrednog društva, propisano je da privredno društvo može obavljati sve zakonom dozvoljene djelatnosti. Djelatnosti za koje je zakonom propisano da se mogu obavljati samo na osnovu saglasnosti, dozvole ili drugog akta nadležnog organa, mogu se obavljati po dobijanju te dozvole, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa. Također, djelatnosti za koje je posebnim zakonom propisano da

4 Član 13. Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji BiH

se obavljaju u određenoj pravnoj formi privrednog društva, ne mogu se obavljati u drugoj pravnoj formi društva.

Kod uslova za obavljanje djelatnosti, Zakon o privrednim društvima (RS) propisuje da privredno društvo može obavljati djelatnost u prostoru koji ispunjava uslove u pogledu tehničke opremljenosti, zaštite na radu i zaštite i unapređivanja životne sredine, kao i druge propisane uslove. Ispunjenost uslova iz stava 1. ovog člana provjerava nadležni inspekcijski organ u roku od 45 dana od dana dostavljanja rješenja o registraciji privrednog društva (Zakon o privrednim društvima RS-a).

U odnosu na strance koji osnivaju privredna društva i registriraju poslovne subjekte, veoma je bitno koju djelatnost izaberu za rad u Bosni i Hercegovini (djelatnost subjekta upisa sa šiframa djelatnosti predviđenim važećom klasifikacijom djelatnosti). Ovo je iz razloga što se za određene djelatnosti, prema propisima u BiH, traži ispunjavanje određenih tehničkih uslova – prostor/poslovne prostorije, resursi, mašine, stvari, hale i sl.

Ruski investitori vrlo često, savjetovani od domaćih posrednika, registruju pravna lica za djelatnosti za koje ne moraju nužno ispuniti pretjerane tehničke uslove za obavljanje djelatnosti. U postupku upisa u registar društava podnosi se izjava o ispunjenosti uslova za obavljanje djelatnosti (Federacija BiH). Ovu izjavu nadležni registarski sud po službenoj dužnosti dostavlja nadležnim organima i obavještava ih o izvršenom upisu u registar društava. Ispunjenost uslova, po izjavi o ispunjenosti istih za obavljanje djelatnosti, provjeravaju nadležni inspekcijski organi, u postupku redovnog inspekcijskog nadzora. Upitno je koji i kakav inspekcijski nadzor mogu vršiti ovlašteni organi za pojedine djelatnosti, a upitno je i da li uopšte vrše kontrolu nad ovakvim pravnim licima o kojima govori istraživanje.

Stoga ne čudi da u primjerima iz istraživanja koje je proveo BIRN BiH (ruski) investitori ulažu kapital i registruju privredne subjekte u onim oblastima/djelatnostima u kojima ne moraju dokazivati ispunjavanje ovakvih uslova, nego je vidljivo da se više privrednih društava – poslovnih subjekata registrira na jednoj adresi. Ipak, u pogledu rada i poslovanja, svi privredni subjekti bi trebali imati odgovarajuće poslovne prostorije iz kojih obavljaju svoje poslove registrovane djelatnosti.

Ono što je iz istraživanja vidljivo je da (ruski) osnivači privrednih društava registruju djelatnosti u oblasti IT tehnologija i informatičke kompanije, trgovine kućanskih aparata, trgovine nekretnina, te firme za konsulting – savjetovanja u poslovanju. To pokazuju i podaci iz registra poslovnih subjekata koje vode nadležne institucije. Ponekad je dovoljan prostor (koji dijele više pravnih lica), računar i jedna osoba da obavlja određenu registrovanu djelatnost.

Za poslovne prostorije subjekta kod upisa u registar, prema odredbama Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji (član 47.), jasno se propisuje da upis u registar nije uslovljen postojanjem akta (rješenje, odobrenje ili potvrda) kojim se utvrđuju tehničke i druge karakteristike poslovnog prostora subjekta upisa, odnosno odobrenjem za njegovo korištenje, osim ako je to utvrđeno drugim zakonom Federacije za pojedine djelatnosti.

Ovo predstavlja ključni nedostatak propisa pa je, shodno tome, potrebno izmijeniti propise i propisati obavezu minimalnih tehničkih i drugih karakteristika poslovnog prostora (zasebnih prostora) za sve subjekte upisa, odnosno, usloviti prethodno odobrenje za njegovo korištenje, nakon izvršenog nadzora u pogledu ispunjavanja minimalnih tehničkih i drugih karakteristika poslovnog prostora, za sva pravna lica i za sve djelatnosti. Na ovaj način bi se izbjegla registracija više poslovnih subjekata na jednoj adresi i u istom poslovnom prostoru.

U odnosu na tržište na kojem posluju, kada ta privredna društva krenu s radom, u pravnom prometu mogu praviti obaveze, odnosno u poslovanju mogu imati dugovanja prema trećim licima s kojima posluju. Prema općim načelima obligacionih odnosa, sva pravna lica u svojim djelatnostima nastupaju s pažnjom dobrog domaćina i bez namjere da drugom pričine štetu u poslovnim odnosima.

Pravna lica imaju imovinu u vidu osnivačkog kapitala, novca i stvari koje koriste u redovnom poslovanju. Ako nemaju takvu imovinu (koja je vlasništvo registrovanog privrednog subjekta) nad kojom se može provesti sudsko izvršenje radi namirenja treće strane, u slučaju da su dužni svojim ugovaračima, dobavljačima ili trećim licima s kojima stupaju u poslovne odnose, takva pravna lica – privredna društva u startu nastupaju maliciozno. De facto, od druge strane, iz poslovnog odnosa s takvim privrednim društvima traži se dužna pažnja, te prethodna provjera i davanje garancija da će svoje ugovorne i privredne obaveze ispoštovati.

Jedini efikasan način kontrole poslovanja ovih pravnih lica je od porezne uprave i drugih inspekcijskih organa. Nalozi i mjere porezne uprave i drugih inspekcijskih organa koje mogu poduzeti, s ciljem otklanjanja nepravilnosti u radu ovih privrednih društava, mogu itekako poslužiti da se rad stavi u zakonske okvire. Bez adekvatnog nadzora i inspekcijske kontrole nema ni legalnosti i zakonitosti u poslovanju ovakvih privrednih društava.

Zakon o postupku inspekcijskog nadzora u Federaciji BiH definiše inspekcijski nadzor kao vrstu upravnog nadzora koji se ostvaruje neposrednim uvidom u zakonitost rada, poslovanja i postupanja pravnih i fizičkih lica koja obavljaju određenu djelatnost i građana u pogledu pridržavanja zakona i drugih propisa, te poduzimanje upravnih i drugih mjera za koje su ovlašteni zakonom, odnosno drugim propisom. Inspekcijski nadzor je u zakonu pojmovno postavljen široko i može uključivati i pregled procesa rada, zaštitu na radu, robe, usluge, isprave, dokumentaciju, sve to u skladu sa svrhom inspekcijskog nadzora, ali i liste provjera.

Subjekti nadzora su oni na koje se primjenjuju preventivne, korektivne ili represivne mjere inspekcije, a mogu biti pravna i fizička lica koja se bave određenom djelatnošću, te građani.

Listama provjera, inspekcijskom pregledu daje se stvarni, praktični obim kontrole, a lista provjera čini sastavni dio naloga za vršenje inspekcijskog nadzora, koja definiše konkretan predmet, pravni osnov, te mjere koje inspektor može poduzeti u skladu sa zakonom i drugim propisima u slučaju da prilikom nadzora konstatuje njihovu povredu, kao i druge aktivnosti inspektora u postupku vršenja inspekcijskog nadzora.

4.

Stranci s odobrenim boravkom u BiH, rad s radnom dozvolom ili bez radne dozvole kao osnivača privrednih društava

Stranac koji želi pokrenuti neku ekonomsku aktivnost, odnosno registrovati privredno društvo, u Bosni i Hercegovini to može uraditi tako što će pokrenuti proceduru shodno Zakonu o strancima i regulisati svoj boravak. Stoga, u skladu sa Zakonom o strancima BiH, stranci podnose zahtjev za odobrenje privremenog boravka po osnovu rada s radnom dozvolom.

Uz zahtjev za odobrenje ili produženje privremenog boravka po osnovu rada s radnom dozvolom, stranac je dužan, pored dokaza iz člana 49. Zakona o strancima, dostaviti i druge dokaze kojima dokazuje osnovanost boravka i ispunjavanje uslova za odobrenje odnosno produženje boravka, shodno članu 27. Pravilnika o ulasku i boravku stranaca.

Uz zahtjev za odobrenje boravka po ovom osnovu, stranac je dužan dostaviti radnu dozvolu. Radna dozvola je dozvola koju izdaje tijelo nadležno za poslove zapošljavanja stranaca, a kojom se dozvoljava plaćeni rad stranca u BiH. Za izdavanje radne dozvole, prema Zakonu o zapošljavanju stranaca Federacije BiH, pored općih uslova utvrđenih zakonom, kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu, stranac mora posjedovati i radnu dozvolu za zaključivanje ugovora⁵. Radnu dozvolu za zaključivanje ugovora o radu i ugovora o privremenim i povremenim poslovima sa strancem, na zahtjev poslodavca koji ga zapošljava, izdaje kantonalna služba za zapošljavanje prema sjedištu poslodavca, uz odobrenje Federalnog zavoda za zapošljavanje. Nakon izdavanja radne dozvole, kantonalna služba koja je izdala radnu dozvolu dužna je odmah jedan primjerak radne dozvole dostaviti nadležnoj službi (Terenski centar) za poslove sa strancima Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine.

5 Član 2. Zakona o zapošljavanju stranaca Federacije BiH; zaposlenjem, u smislu ovog zakona, smatra se zasnivanje radnog odnosa na određeno vrijeme na osnovu ugovora o radu, kao i radno angažiranje na osnovu ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova.

Radna dozvola predstavlja osnov za zaključivanje ugovora o radu ili ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova.

Ovaj postupak izdavanja radne dozvole te zaključivanje ugovora o radu predstavlja najčešći osnov za regulisanje boravka stranaca (boravka po osnovu izdate radne dozvole). Iz istraživanja je vidljivo da se osobe koje su predmet ove analize (ruski državljani) najčešće odlučuju da, kao osnivači privrednog društva, zaključe ugovor o radu (ili menadžerski ugovor) na poziciji direktora, kako bi lakše dobili radnu dozvolu i regulisali boravak.

Radna dozvola je samo jedan u nizu dokaza kojim se dokazuje osnovanost za odobrenje (privremenog) boravka u BiH. Da bi dobili odobrenje boravka po ovom osnovu, stranci dalje moraju priložiti validne dokaze kao što su rješenje o upisu pravnog lica u sudski registar, te dokaz Poreske uprave o izmirenim poreskim obavezama i Uprave za indirektno oporezivanje o izmirenim obavezama po osnovu indirektnih poreza za privredno društvo odnosno preduzeće, ne stariji od 90 dana, ako se radi o privrednom društvu odnosno preduzeću sa sjedištem u BiH, čiji je osnivač ili suosnivač stranac.

Uz zahtjev za produženje privremenog boravka po ovom osnovu, stranac koji je u postupku izdavanja ili produženja radne dozvole dužan je priložiti i potvrdu organa nadležnog za zapošljavanje o predatom zahtjevu za produženje radne dozvole.

Privremeni boravak po osnovu radne dozvole odobrava se na period važenja radne dozvole, uz dodatnih 30 dana, ali ne duže od jedne godine, i može se produžiti pod istim uslovima pod kojima je odobren boravak. U roku od 30 dana od dana prestanka važenja radne dozvole prestaje važiti i odobrenje privremenog boravka.

Veoma je bitno ukazati na diskrecijsko ovlaštenje službenika Službe za poslove sa strancima, shodno zakonu, kojim je propisano da kod podnošenja zahtjeva za odobrenje ili produženje privremenog boravka po ovom osnovu, od stranca lično, ali i po službenoj dužnosti, mogu tražiti i druge dokaze kojima se dokazuje svrha boravka po ovom osnovu.

Ova odredba daje mogućnost da se tokom posebnog nadzora od strane Službe za poslove sa strancima, po službenoj dužnosti, utvrde činjenice i pribave dokazi kojima se dokazuje svrha boravka po ovom osnovu, a što može, ako dokazi daju valjan osnov sumnje, poslužiti da se u konačnici odbije zahtjev za odobrenje privremenog boravka (ili produženje privremenog boravka), te naloži strancu da napusti Bosnu i Hercegovinu.

Ovdje je bitno istaknuti da postupak kontrole kojim se utvrđuju činjenice i pribavljaju (ili provjerava istinitost navoda iz određenih dokaza) dokazi kojima se dokazuje svrha boravka po određenom osnovu mora uključivati saradnju određenih organa (inspekcija) sa Službom za poslove sa strancima, a sve s ciljem utvrđivanja činjenica bitnih za odluku o osnovanosti boravka stranca.

U konkretnom slučaju, kod privrednih društava – pravnih subjekata koji su naznačeni u predmetnom istraživanju (ruski državljani koji registrišu privredna društva, posebno kada

je više njih na jednoj adresi/sjedištu), neophodno je da se ostvari saradnja inspekcija i Službe, ako postoji sumnja da je razlog registracije privrednih društava fingiran samo kako bi se dobio osnov za regulisanje boravka. Ukoliko bi se provjerama i inspekcijskim nadzorom utvrdilo da su privredna društva osnovana samo da bi se obezbijedio osnov za regulisanje boravka, a da ista ne rade prema registriranoj djelatnosti, onda bi se stekli uslovi za otkaz boravka, odnosno odbijanje zahtjeva za izdavanje boravka po osnovu radne dozvole.

Bitno je napomenuti da strancu neće prestati privremeni boravak u BiH odobren po osnovu izdate radne dozvole ako u toku trajanja odobrenog privremenog boravka u BiH promijeni radno mjesto unutar istog pravnog lica ili promijeni poslodavca, ako u roku od 30 dana od dana prestanka važenja prethodno izdate radne dozvole Službi dostavi novu radnu dozvolu ili dokaz o pokrenutom postupku za izdavanje iste, i zahtjev za produženje privremenog boravka po istom osnovu podnese u zakonskom roku.

Prema članu 67. Zakona o strancima, stranac ne može početi raditi u BiH na osnovu radne dozvole prije nego mu je odobren privremeni boravak, ako zakonom nije drugačije propisano. Stranac može raditi u BiH samo na osnovu radne dozvole, po kojoj mu je odobren privremeni boravak. Stranac može raditi u BiH na osnovu radne dozvole samo na onom radnom mjestu ili na onoj vrsti poslova za čije je obavljanje izdata radna dozvola, te po osnovu koje je strancu odobren privremeni boravak u BiH. Međutim, ako je strancu prestao privremeni boravak u skladu s članom 67. Zakona o strancima, Služba strancu izdaje obavještenje o prestanku boravka, a dozvola boravka se poništava.

Treba napomenuti da Zakon o strancima daje osnov da se boravak stranaca reguliše kroz privremeni boravak osnivača privrednog društva. Radi se o složenijoj vrsti i uslovno rigoroznijem postupku u kome se mora dokazati ispunjavanje određenih uslova prije nego se odobri ovakva vrsta boravka. Ovdje osnivači privrednog društva odnosno preduzeća sa sjedištem u BiH moraju dostaviti dokaz da privredno društvo ili preduzeće na svakog stranca, uključujući i osnivače, zapošljava najmanje pet državljana BiH, isplaćuje bruto plaću po svakom zaposleniku, najmanje u visini prosječne bruto plaće u BiH, i uredno izmiruje porezne obaveze. Uz zahtjev za odobrenje ili produženje ovog privremenog boravka (rada bez radne dozvole), stranac osnivač privrednog društva mora dostaviti i niz drugih dokumenata; poput dokaza o vrsti poslova koje će obavljati, rješenja o upisu privrednog društva u sudski registar, dokaza o solventnosti privrednog društva i regulisanim porezima, te dokaze da na svakog stranca – uključujući i osnivače – zapošljava minimalno pet državljana BiH, i dokaz da isplaćuje bruto plaću po svakom zaposlenom najmanje u visini prosječne bruto plaće u BiH.

Ovaj vid boravka podrazumijeva rad bez radne dozvole, shodno Zakonu o strancima. Odnosi se na strance koji borave u BiH po osnovu viznog, bezviznog ili prethodno odobrenog privremenog boravka, i mogu raditi u BiH bez radne dozvole do 90 dana u kalendarskoj godini, ako obavljaju poslove kao ključne osobe u pravnoj osobi koje imaju viši položaj u upravi, odnosno koje upravljaju odjelima, prate i nadziru rad drugih zaposlenika, imaju ovlasti za primanje i otpuštanje radnika ili su stručnjaci koji posjeduju izvanredno znanje koje je bitno za rad pravne osobe, istraživačku opremu, tehnike ili upravljanje i slično, ukoliko su

najmanje godinu dana bili zaposleni u toj pravnoj osobi ili djelovali kao partneri neposredno prije premještanja, ako imenovanje nema karakter radnog odnosa.

Iz navedenih uslova, jasno je da se za ovakvu vrstu boravka odlučuju ulagači ili osnivači privrednih društava koji ulažu ili osnivaju srednja ili veća privredna društva koja (moraju) zapošljavaju određeni broj domaćih radnika.

Uslovi ulaska državljana Ruske Federacije u Bosnu i Hercegovinu propisani su odredbama Zakona o strancima (Službeni glasnik BiH br. 88/15.) i Sporazumom između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Ruske Federacije o uslovima uzajamnih putovanja državljana Bosne i Hercegovine i Ruske Federacije, kao i Odlukom o vizama (Službeni glasnik BiH, broj 3/15., 47/17. i 73/17.) kojim je propisano da se državljani Ruske Federacije izuzimaju od obaveze pribavljanja viza za ulazak, izlazak, tranzit i boravak na teritoriji Bosne i Hercegovine, u skladu sa zaključenim međunarodnim sporazumom.

Evropska unija je 9. septembra prošle godine, zbog invazije Rusije na Ukrajinu, ponovo uvela vize za građane Ruske Federacije, koji su imali olakšan ulaz u EU od 2007. godine. EU od tada na ruske državljane primjenjuje opća pravila, pa je vizna taksa povećana s 35 eura na 80 eura. Uz zahtjev za vizu traži se obimnija dokumentacija, a proces obrade zahtjeva je postao dugotrajniji i restriktivniji.

Bosna i Hercegovina, međutim, i dalje primjenjuje bezvizni režim sa Rusijom, s kojom je potpisala Sporazum 2013. godine.

Evropska unija očekuje od Bosne i Hercegovine, kao zemlje kandidata, da u potpunosti uskladi svoje vanjske, sigurnosne i trgovinske politike s politikama EU, poručili su 30. januara iz Delegacije EU i Ureda specijalnog predstavnika EU u BiH⁶.

Kontrola državne granice i ulaska osoba je jedno od pitanja koje nužno treba bolju koordinaciju i provjere, kako bi se makar osobe koje su na listama EU zvaničnih sankcija evidentirale i bile onemogućene ući u Bosnu i Hercegovinu.

Granična policija Bosne i Hercegovine je u proteklom periodu evidentirala značajan broj državljana Ruske Federacije na ulasku i izlasku iz BiH, međutim, razlozi pojedinačnih ulazaka i okolnosti pod kojima ove osobe dolaze u Bosnu i Hercegovinu su različiti⁷.

Stoga je potrebno pojačati nadzor nad osobama koje ulaze u Bosnu i Hercegovinu a državljani su Ruske Federacije, u odnosu na njihove razloge i svrhu ulaska u Bosnu i Hercegovinu.

6 <https://www.slobodnaevropa.org/a/vize-rusija-bosna-i-hercegovina/32245863.html> - "Od Bosne i Hercegovine se očekuje i potpuna usklađenost s viznom politikom EU, koja ne predviđa bezvizni režim s Rusijom", pojasnili su za Radio Slobodna Evropa(RSE) iz Delegacije EU u BiH.

7 Informacija povodom ulaska državljana Ruske Federacije u BiH <https://granpol.gov.ba/Publication/Read/938303?title=informacija-povodom-ulaska-drzavljana-ruske-federacije-u-bih&pageId=0>

5.

Sprečavanje pranja novca i kontrola finansijskih tokova

Značajno pitanje koje se nameće prema istraživanju jeste problem oko registracije računa privrednih društava koje osnivaju ruski državljani, kao i uplata osnivačkog kapitala kod poslovnih banaka. U Federaciji je ovo pitanje na jedinstven način regulisano kod većine banaka koje su u potpunosti uskladile svoju politiku sa EU zahtjevima i mjerama iz sankcija uvedenim nakon februara 2022. godine.

S obzirom na to da kapital u većini banaka u Federaciji BiH (koje su registrovane kao domaće banke sa stranim ulaganjem kapitala) dolazi iz zemalja EU, da su matične banke sa sjedištem u EU, onda i ne čudi što su banke u Federaciji BiH u potpunosti uskladile svoje poslovanje i bankarsku politiku prema fizičkim i pravnim licima iz Ruske Federacije, kojima je onemogućeno otvaranje bankarskih računa, ili pak imaju značajne i rigorozne provjere prije nego im se dozvoli otvaranje računa.

EU je Rusiji uvela masovne sankcije, bez presedana, kao odgovor invaziji na Ukrajinu koja je počela 24. februara 2022. godine, i u vezi s aneksijom ukrajinskih regija Donjeck, Lugansk, Zaporožja i Herson.

Novi paket sankcija i liste (pravnih i fizičkih lica) se proširuju gotovo redovno, te dopunjuju postojeće mjere nametnute Rusiji od 2014. godine, nakon aneksije Krima i nesprovođenja sporazuma iz Minska. Sankcije uključuju ciljane restriktivne mjere (pojedinačne sankcije), ekonomske sankcije i mjere za vize.

Cilj ekonomskih sankcija je nametnuti teške posljedice Rusiji zbog njenih akcija i efikasno osujetiti ruske sposobnosti da nastavi invaziju. Između ostalih, lista subjekata uključuje banke i finansijske institucije u Ruskoj Federaciji⁸.

Kod činjenice da je bankarski sektor u Ruskoj Federaciji obuhvaćen sankcijama, samim tim je i poslovanje određenih privrednih društava u Ruskoj Federaciji s poslovnim partnerima na Zapadu postalo otežano. Iz tog razloga se neki državljani Ruske Federacije odlučuju da svoje biznise prebace tamo gdje će im biti omogućeno da nastave "nesmetan rad", pa tako, između ostalih, i u zemlje Zapadnog Balkana, odnosno u Bosnu i Hercegovinu⁹.

Ono što je vidljivo iz istraživanja, a i izjava nekih sudionika, otvaranje računa u poslovnim bankama u Federaciji je postala prepreka kod registracije biznisa i poslovanja, jer banke u ovom entitetu prate restriktivnu politiku banaka iz EU i komplementarne su sankcijama EU. Međutim, to u Republici Srpskoj nije slučaj, pa je evidentno da državljani Ruske Federacije bez ikakvih problema otvaraju bankovne račune u tom entitetu.

Iz istraživanja je vidljivo da su neki sudionici (ruski državljani) onemogućeni u otvaranju računa u poslovnim bankama u Federaciji¹⁰.

Postoji opravdana bojazan i sumnja da bi se neka privredna društva (kada se osnuju i registruju u skladu s propisima u BiH), čiji su vlasnici stranci, u ovom slučaju ruski državljani, mogli koristiti sumnjivim transakcijama. Ove sumnjive transakcije mogu potencijalno uključivati rizike od pranja novca.

8 Više o sankcijama na <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/#sanctions>

9 Preuzeto sa <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-rusija-firme-poslovanje/32237591.html> - Aleksandar Khrushchev je osam godina vlasnik informatičke firme u Moskvi, koja zapošljava više od 30 radnika. Nakon što su ruski tenkovi u februaru prošle godine započeli invaziju na susjednu Ukrajinu, na šta je Zapad odgovorio sankcijama i izolacijom Rusije, odlučio je da izmjesti biznis. Ured u Istočnom Sarajevu, na teritoriji bh. entiteta Republika Srpska, otvorio je u novembru prošle godine. Nepuna tri mjeseca kasnije u razgovoru za Radio Slobodna Evropa (RSE), ovaj 39-godišnji poduzetnik, uvjerava da je BiH poželjna destinacija za one ruske poduzetnike, koji nastoje prevazići prepreke u poslovanju. "Pojedinci otvaraju firme u BiH da dobiju radnu dozvolu i boravište. Mnoge ruske kompanije imaju probleme sa međunarodnim plaćanjima i ugovorima. Ostale su bez posla i izgubile klijente", kaže Khrushchev. Za ulazak u BiH ruskim državljanima ne treba viza i može im biti odobreno privremeno boravište. U Republici Srpskoj, jednom od dva entiteta u BiH, u 2022. godini je otvoreno 12 kompanija, čiji osnivači su 17 ruskih državljana, pokazuju podaci Agencije za posredničke, informatičke i finansijske usluge RS-a.

10 Preuzeto sa <https://detektor.ba/2023/03/15/saradnik-putinovog-oligarha-otvorio-firmu-u-sarajevu-dok-mu-ukrajina-trazi-sankcije/> - Chasnyk još uvijek nije započeo svoj biznis u Sarajevu, a njegov posrednik Muratović kaže da ga u tome sputavaju banke koje ne žele da mu otvore račun, kao ni većini drugih ruskih državljana. U Agenciji za bankarstvo Federacije objašnjavaju da banke imaju pravo cijeniti rizike u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Također, banke su dužne primjenjivati restriktivne mjere protiv svih osoba, uključujući i državljane Ruske Federacije protiv kojih su na snazi takve mjere. No, kako BiH još uvijek ne primjenjuje konkretne sankcije prema Ruskoj Federaciji, bankama je otvorena mogućnost izbora da li žele uvoditi određene restrikcije.

Kontrolu i nadzor nad radom bankarskog sektora vrše entitetske agencije za bankarstvo. Iako ne postoji jedinstven stav niti usklađenost vlasti Bosne i Hercegovine u vezi sa sankcijama EU prema Ruskoj Federaciji, iz istraživanja je vidljivo da Agencija za bankarstvo podržava odluku pojedinih banaka (u Federaciji BiH) da u skladu sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti imaju pravo cijeniti rizike u poslovanju te, u sumnji da postoji određeni rizik, poslovne banke imaju dužnost primjenjivati restriktivne mjere protiv svih osoba, uključujući i državljane Ruske Federacije protiv kojih su na snazi takve mjere. Dakle, iako je bankama ostavljena mogućnost izbora da li žele uvoditi određene restrikcije u svom poslovanju prema klijentima, to im je ujedno i obaveza i dužnost da provode mjere iz spomenutog zakona, posebno u odnosu na sumnje u vlasništvo, porijeklo ili bilo kakve sumnjive transakcije.

Stoga je bitno da poslovne banke (u cijeloj Bosni i Hercegovini) budu u potpunosti usklađene i rade prema zahtjevima i obavezama iz Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Prema ovom zakonu, obveznici provođenja mjera za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti su, između ostalih obveznika, i poslovne banke¹¹.

Banka, kao obveznik (provođenja mjera iz spomenutog zakona) je dužna preduzeti mjere identifikacije i praćenja klijenta prilikom:

- a) uspostavljanja poslovnog odnosa s klijentom;
- b) obavljanja transakcije u iznosu 30.000 KM ili više, bez obzira da li je transakcija obavljena u jednoj operaciji ili u nekoliko evidentno povezanih transakcija;
- c) postojanja sumnje u vjerodostojnost i adekvatnost prethodno dobijenih informacija o klijentu ili stvarnom vlasniku;
- d) postojanja sumnje na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti u pogledu transakcije ili klijenta, bez obzira na iznos transakcije.

Banke, kao obveznici provođenja mjera, dužne su kontinuirano preduzimati mjere identifikacije i praćenja za sve postojeće klijente.

Ujedno, postoji obaveza svih obveznika provođenja mjera po Zakonu, da dostavljaju informacije Finansijsko-obavještajnom odjelu (FOO) Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA). Obveznik provođenja mjera je dužan FOO-u dostaviti podatke o svakom pokušaju ili obavljenoj sumnjivoj transakciji, sumnjivim sredstvima nezavisno od transakcije i o svakom sumnjivom klijentu ili licu; gotovinskoj transakciji čija vrijednost iznosi ili prelazi 30.000 KM; povezanim gotovinskim transakcijama čija ukupna vrijednost iznosi ili prelazi 30.000 KM.

Kada obveznik prijavljuje sumnjivu transakciju, FOO-u dostavlja i podatke da transakcija – po svojim karakteristikama povezanim sa statusom klijenta ili drugim karakteristikama klijenta ili sredstava, ili drugim karakteristikama – očito odstupa od uobičajenih transakcija istog

11 Član 4. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti

klijenta, te odgovara potrebnom broju i vrsti pokazatelja koji upućuju na to da postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti, ili je transakcija usmjerena na izbjegavanje propisa kojima se regulišu mjere sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Kod obaveze da primjenjuju ovakve mjere, prema Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, banke u velikoj mjeri mogu spriječiti eventualne sumnjive transakcije. I samo istraživanje sugerise na uočenu, značajnu povezanost određenih privrednih društava u BiH (u Republici Srpskoj posebno) s privrednim društvima u Srbiji, čiji su osnivači ruski državljani, a koja nesmetano posluju s Ruskom Federacijom. U odnosu na zemlje regiona (Srbija i Crna Gora), broj registrovanih privrednih društava, čiji su osnivači ruski državljani, u Bosni i Hercegovini je još uvijek mali.

Međutim, ispitivanje tržišta i mogućnosti koje se nude na "(ne)regulisanom" tržištu Bosne i Hercegovine, ali i statistike, pokazuju trend povećanja registracije (ruskih) privrednih društava u Bosni i Hercegovini¹².

Stoga je bitno da Finansijski odjel Državne agencije za istrage i zaštitu bude fokusiran na (po službenoj dužnosti) efikasniju kontrolu mjera koje primjenjuju svi obveznici, prema zakonu, i da ne zavisi od obavještenja koje dobija od poslovnih banaka u vezi sa sumnjivim transakcijama, jer je upitno da li sve banke rade svoj posao, primjenjuju i u potpunosti usklađuju mjere prema zakonu.

12 Pero Ćorić, predsjednik Privredne komore Republike Srpske ocjenjuje za RSE da je bilo očekivano da će ruski poduzetnici u BiH potražiti izlaz iz situacije u kojoj su se našli. "Tim prije što BiH ima sporazume o slobodnoj trgovini sa EU, ali i sa Turskom koja je jedna od stabilnijih partnera Rusiji. Ako početni primjeri uspiju, može se očekivati da će ih biti u značajnijoj mjeri. Kad otvore firmu, to je bh. firma u ruskom vlasništvu i kao strani investitori imaju sva prava kao i domaći", ističe on. Ćorić ističe da se prije nekoliko dana sastao sa delegacijom privredne komore iz ruskog grada Nižnji Novgoroda. "Oni sad imaju zadatak da idu po drugim zemljama koje nisu uvele sankcije Rusiji i da traže mogućnost za otvaranje firmi ili proizvode koje bi mogli kupovati. To je dobro, ako će biti zapošljavanje naših ljudi iako će plaćati porez. Da nema nekih mahinacija i uz dobru kontrolu", kaže on. Tekst preuzet sa <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-rusija-firme-poslovanje/32237591.html>

6. Zaključak

U kontekstu ove analize, a u vezi sa istraživanjem BIRN-a BiH, bitno je naglasiti da su uočene neke činjenice koje ukazuju na zakonske mogućnosti i postojanje mjera i aktivnosti nadležnih organa kako bi se spriječile nezakonitosti u registraciji, poslovanju i radu privrednih društava čiji su osnivači ruski državljani. Efikasnije provođenje mjera i aktivnosti nadležnih institucija iz različitih oblasti bi svakako suzilo prostor za eventualne nezakonitosti ili umanjilo rizike, te u značajnoj mjeri – i pored toga što Bosna i Hercegovina nije uskladila svoje aktivnosti i mjere – približilo i harmoniziralo aktivnosti Bosne i Hercegovine spram sankcija EU prema Ruskoj Federaciji.

Ove mjere se, prema obrađenim oblastima iz ove analize, mogu na efikasan način realizirati u oblasti rada i funkcionisanja inspeksijskih službi u nadzoru nad registracijom i poslovanjem privrednih društava, granične provjere okolnosti i razloga ulazaka u BiH i regulisanja boravišnog statusa za (ruske državljane) osnivače privrednih društava, kontrolom finansijskih tokova i bankarskog sektora.

S ciljem približavanja i harmoniziranja mjera i aktivnosti Bosne i Hercegovine u odnosu na sankcije EU prema Ruskoj Federaciji, vlastima u Bosni i Hercegovini se preporučuje da jačaju uspostavljene mehanizme kontrole, prevashodno kroz efikasniji način kontrole ispunjavanja uslova i registracije privrednih subjekata, te poslovanja pravnih lica (čiji su osnivači strani državljani, posebno državljani Ruske Federacije).

Evidentno je da jednostavni sistem registracije, uz ispunjavanje minimalnih uslova, vodi olakšanoj registraciji privrednih društava, bez ocjene svrhe i razloga, kao i samih djelatnosti zbog kojih se registruju ova privredna društva. Odabir djelatnosti i ispunjavanje uslova (tehničkih uslova za rad) za obavljanje registrovane djelatnosti nije predmet kontrole nadležnih institucija. Stoga bi se i u ovom dijelu trebalo intervenisati kroz izmjene propisa i propisati da za svaku registrovanu djelatnost privredno društvo mora imati adekvatne prostorije i ispuniti tehničke uslove za rad.

Dodatno, aktivnim nalogima i mjerama nadležnih sudova (tokom postupka registracije privrednih društava), te porezne uprave i drugih inspekcijskih organa, mogu se otkloniti nepravilnosti u postupku registracije, te u radu ovih privrednih društava, s ciljem prevencije mogućih negativnih posljedica po poreski sistem, privredu i poslovno okruženje (izmirivanje poreskih i drugih obaveza, likvidnost, odnosi i sporovi u privrednom poslovanju i sl.).

Kontrola stranih investitora – osnivača privrednih društava, i njihovo regularno poslovanje, nužno je postavljen kao jedan od načina preventivnog djelovanja, jer je evidentno da se blage zakonske mjere i uslovi registracije i poslovanja, bez adekvatne kontrole zakonitosti rada i poslovanja, koriste kao mogućnost za upitan rad i poslovanje.

Također, u odnosu na očekivanja od Bosne i Hercegovine kao zemlje kandidata – da u potpunosti uskladi svoje vanjske, sigurnosne i trgovinske politike s politikama EU, nužno je revidirati politike i prakse u vezi s viznom politikom, graničnom kontrolom ulaska državljana Ruske Federacije, te izdavanjem odobrenja za njihov boravak.

Kod činjenice da državljani Ruske Federacije mogu nesmetano ulaziti i boraviti u Bosni i Hercegovini, potrebno je mjere vizne i granične kontrole uvezati sa onim iz zahtjeva EU, te posebno pojačati uslove za ulazak i boravak, te kontrolisati lica za koja postoji sumnja da su na listi osoba na koje se primjenjuju određene sankcije.

Odugovlačenje u preduzimanju određenih mjera, viznog karaktera, može dovesti u pitanje bezvizni režim za građane BiH, a vlasti BiH staviti pred izazov novih uslovljavanja. Iako postoje oprečni politički stavovi i nesuglasice unutar Bosne i Hercegovine oko zahtjeva EU spram vizne politike BiH (prema Ruskoj Federaciji), u narednom periodu će biti potrebno preduzeti konkretne mjere, shodno EU zahtjevima, kako bi se osiguralo nesmetano funkcionisanje bezviznog režima koji građani Bosne i Hercegovine imaju prilikom putovanja u zemlje EU. U suprotnom, neusklađivanje sa zahtjevima EU, bezvizni režim za građane Bosne i Hercegovine može biti doveden u pitanje, posebno ukoliko vlasti Bosne i Hercegovine i dalje nastave sa relaksiranom politikom i primjenom Sporazuma o bezviznom režimu s pojedinim državama.

Ujedno, u odnosu na sankcije EU prema Ruskoj Federaciji, a s ciljem sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, nužno je adekvatnije cijeniti rizike u poslovanju i transakcijama, i na adekvatan način istražiti sumnje kod određenih rizika. S tim u vezi, poslovne banke na teritoriji Bosne i Hercegovine moraju biti upozorene na rizike i kontrolisane od strane Finansijskog odjela Državne agencije za istrage i zaštitu, kako bi na harmoniziran način uskladile svoj rad sa zahtjevima EU, te posebno primjenjivati mjere protiv svih osoba, uključujući i državljane Ruske Federacije protiv kojih su na snazi mjere i sankcije EU.

Bankama u Bosni i Hercegovini ne treba ostaviti mogućnost izbora da li žele uvoditi određene restrikcije u svom poslovanju prema klijentima koji su državljani Ruske Federacije, nego im kroz instrukcije nametnuti obaveze i dužnosti da provode mjere iz Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, u odnosu na sumnje u vlasništvo, porijeklo ili bilo kakve sumnjive transakcije.

Bankarski sektor, posebno u Republici Srpskoj, ostaje izložen rizicima od sumnjivih transakcija, jer je evidentna povezanost određenih privrednih društava u Bosni i Hercegovini (u Republici Srpskoj posebno) s privrednim društvima u Srbiji, čiji su osnivači ruski državljani, a koja nesmetano posluju s Ruskom Federacijom. Ukoliko bi se nastavilo s ovakvom praksom, Bosna i Hercegovina bi mogla doći u situaciju da, kao od 2015. godine do 2018. godine, bude označena od FATF-a kao "država višeg stepena rizika u pogledu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma", i ponovo bude na listi zemalja s određenim stepenom rizika.

Ovakav scenarij uvijek ima određene (negativne) posljedice koje su političkog, ekonomskog i finansijskog karaktera. Stoga, na vlastima Bosne i Hercegovine je da osiguraju ujednačenu i sistemsku kontrolu iz Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, u odnosu na sumnje u vlasništvo, porijeklo ili bilo kakve sumnjive transakcije, kako bi se izbjeglo da se Bosna i Hercegovina nađe na listi FATF-a i bude označena kao država određenog stepena rizika u pogledu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Detektor